

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

**ОДЕСЬКІ ГРУДНЕВІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАНЯ:
ПРИВАТНЕ ПРАВО, ЯК КОНЦЕПТ
В УМОВАХ ВІЙНИ:
ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР**

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції

*Одеса,
12 грудня 2024 року*

Одеса
Фенікс
2024

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонов*,
докторки юридичних наук, професорки *І. Давидової*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», професорка;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Члени оргкомітету Всеукраїнської наукової конференції:

Андронов Ігор – д.ю.н., професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Подцерковний Олег – д.ю.н., зав. кафедри господарського права та процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Харитонов Олена – д.ю.н., зав. кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Харитонов Тетяна – д.ю.н., зав. кафедри аграрного, земельного та екологічного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Мінченко Райса – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Бабич Ірина – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Берназ-Лукавецька Олена – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Матійко Микола – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Орзіх Юрій – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Шамота Олександр – асистент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія»;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія».

Одеські грудневі цивілістичні читання: приватне право, як концепт в умовах війни: людський вимір : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 12 груд. 2024 р.) [Електронне видання] / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонов, д.ю.н., проф. І. Давидової ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 318 с. – Режим доступу:

ISBN 978-617-8430-40-5

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних, історичних і методологічних проблем цивільного права та процесу, господарського права і процесу, аграрного, земельного, екологічного та природоресурсового права та інших галузей приватного права, які були оприлюднені на Всеукраїнській науковій конференції 12 грудня 2024 р. в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в науковій діяльності.

УДК 347.1 : 341.9“364”(477)

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

Кошуцька Орина Олександрівна, Тучак Олександра Іванівна ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	191
Кривінок Вікторія, Сергієнко Юлія РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ТА РОЗПОДІЛ МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	195
Кривуля Єлизавета Олександрівна, ПРОБЛЕМИ МЕДІАЦІЇ В СІМЕЙНИХ СПОРАХ	199
Ліщук Софія Олександрівна, ЗАХИСТ ГІДНОСТІ, ЧЕСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ОСІБ	203
Маркасова Лілія Вячеславівна, РИМСЬКЕ ПРАВО СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ	207
Матвєєва Олена Андріївна, ПРАВО НА НАДАННЯ ДОСТУПУ ДО ІНТЕРНЕТУ.....	212
Мельник Тетяна Романівна, ПРАВА ПРИВАТНИХ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА КОМПЕНСАЦІЮ ШКОДИ ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ.....	216
Мерчанський Іван Русланович, ОСОБЛИВОСТІ УСИНОВЛЕННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ ..	218
Нестерук Катерина Олегівна, НЕДОТОРКАНИСТЬ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ В ЦИФРОВУ ДОБУ (ПРАКТИКА ЄСПЛ)	221
Новак Юлія Іванівна, ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ РІШЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	224
Паньковець Євгеній Степанович, ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВА НА СПІЛКУВАННЯ З ОДНИМ ІЗ БАТЬКІВ, ЯКИЙ ПРОЖИВАЄ ОКРЕМО, В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	228
Полегенька Вікторія Сергіївна, Ковбасюк Владислав Олександрович, ПИТАННЯ АЛІМЕНТНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНИХ УМОВАХ	232
Рабоча Олександра Юрійвна, Постояк Катерина Миколаївна МІЖНАРОДНЕ УСИНОВЛЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГОЛЮВАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ.	235
Рошиян Аліна Юрійвна, Давиденко Ангеліна Максимівна, ВИРІШЕННЯ БАТЬКАМИ ПИТАНЬ ЩОДО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ	238
Сковородецька Тетяна Віталіївна, ПРАВОВІЗДАТНІСТЬ ТА ДІЄЗДАТНІСТЬ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗА РИМСЬКИМ ПРИВАТНИМ ПРАВОМ	244

4. Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України : Постанова Каб. Міністрів України від 27.01.1995 № 57 : станом на 13 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-п#Text>

5. Постанова Верховного Суду від 11 грудня 2023 року у справі № 607/20787/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116606725>

6. Постанова Верховного Суду від 13 червня 2018 року у справі № 822/2446/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74784677>

7. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду м. Одеси від 04 грудня 2023 року у справі № 420/16386/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115383673>

Кривінок Вікторія, Сергієнко Юлія

*студентки 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка Глиняна К. М.

РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ТА РОЗПОДІЛ МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан не обмежує право на розірвання шлюбу, адже шлюбні відносини ґрунтуються на принципі добровільності. Тому навіть під час воєнного стану в Україні можливість розірвання шлюбу залишається доступною. Процедури та правила залишаються такими ж, як і до 24 лютого 2022 року.

Якщо подружжя взаємно бажає розлучитися і не має спільних неповнолітніх дітей, розірвати шлюб можна шляхом подання заяви в органи РАЦС. У випадках, коли є спільні неповнолітні діти або один з подружжя не згоден на розлучення, справа розглядається в суді за місцем проживання. Однак часто бажання розірвати шлюб виникає у тих, кого війна розлучила по різні боки лінії розмежування. Наприклад, дружина, рятуючи дітей і тікаючи від бойових дій, могла виїхати на підконтрольну Україні територію, тоді як чоловік залишився в зоні окупації.

У разі розлучення, якщо один із подружжя перебуває на тимчасово окупованій території, процедуру розірвання шлюбу потрібно оформляти лише на підконтрольній Україні території, інакше розлучення не буде визнане легітимним. Це пов'язано з тим, що на тимча-

сово окупованих територіях діють юрисдикція та закони окупаційної влади, які Україна не визнає. Отже, документ про розірвання шлюбу, виданий окупаційними органами, не матиме жодної юридичної сили та не буде чинним на території України, що означає продовження юридичної чинності шлюбу.

Таким чином, єдиний спосіб легально оформити розлучення – це приїхати на підконтрольну Україні територію. Відповідно до статті 18 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», після виїзду з окупованої території громадянам України гарантується дотримання їхніх прав і свобод, передбачених Конституцією України, включно з соціальними, трудовими, виборчими правами та правом на освіту. [2]

Справи про розірвання шлюбу розглядаються районними, міськими, районними в містах та міськрайонними судами в позовному порядку. Позов про розірвання шлюбу може бути поданий за місцем проживання або перебування позивача, якщо на його утриманні є діти молодшого чи неповнолітнього віку або якщо він не може прибути до місця проживання відповідача через стан здоров'я чи інші поважні причини.

В українському законодавстві діє принцип, за яким майно, спільно набуте подружжям у шлюбі, вважається спільною власністю і при розлученні має бути поділене порівну між чоловіком і дружиною. Режим спільної власності подружжя ґрунтується на таких положеннях:

- майно, придбане в шлюбі, вважається спільним, якщо інше не обумовлено домовленістю між сторонами;
- чоловік і дружина мають рівні права на спільне майно, яке перебуває у їхній спільній сумісній власності;
- право подружжя на майно визнається рівним навіть якщо один із них не мав власного доходу ;
- майно належить обом без виділення часток кожного у спільній власності;
- до моменту доведення протилежного вважається, що будь-який з подружжя, хто розпоряджається спільним майном, діє в інтересах обох.

Згідно з частиною другою статті 61 Сімейного кодексу України, заробітна плата, пенсія, стипендія та інші доходи, отримані одним із подружжя, є об'єктом права спільної сумісної власності. [1].

Існує поняття «особисте майно подружжя», що охоплює власність, яка належала чоловіку чи дружині до шлюбу, а також майно, отримане в подарунок або у спадок під час шлюбу, якщо в документах на передачу права власності не зазначено, що воно є спільним. До особистого майна також відносяться речі, призначені для індивідуального користування або професійної діяльності, майно, отримане як компенсація за збитки, допомога з тимчасової непрацездатності чи інвалідності, а також майно, придбане за кошти від продажу об'єктів, що підлягають державній реєстрації та зареєстровані на ім'я одного з подружжя.

Вирішення питань про підстави та строки надання утримання непрацездатному колишньому подружжю, а також можливість розв'язання цього питання через передачу частки в спільній власності залишається складним. Вважаємо, що в таких випадках суд може відійти від принципу рівності часток подружжя, оскільки надання утримання непрацездатному колишньому партнеру є важливою обставиною для справи.

Під час розгляду справ щодо поділу майна подружжя можуть виникати додаткові вимоги й претензії, що потребують призначення різних експертиз, визначення вартості майна, вжиття заходів забезпечення позову, а також збору додаткових доказів. Проте суд має право ухвалити рішення про розірвання шлюбу, залишивши інші вимоги без розгляду або здійснивши інші процесуальні дії, передбачені Цивільним процесуальним кодексом України (ЦПК).

Характерною рисою процесу поділу майна подружжя є те, що воно має розподілятися порівну між подружжям. Однак, наприклад, предмети, що використовуються для професійної діяльності, передаються тому з подружжя, хто їх застосовує у своїй роботі, при цьому їхня вартість враховується під час розподілу іншого майна між сторонами. У разі неможливості поділити окремі частки, суд визначає ідеальні частки такого майна, залишаючи його у спільній частковій власності. Водночас частка одного з подружжя може бути збільшена, якщо з ним проживають неповнолітні діти або недієздатні повнолітні діти. [3].

Існує термін позовної давності для розподілу майна між подружжям. В Україні цей термін дійсно становить три роки з моменту, коли одна зі сторін усвідомила порушення своїх прав. Основні принципи, що регулюють процес поділу майна, включають законність, верховенство права та дотримання прав і свобод людини.

Важливо також підкреслити, що позовна давність може бути застосована лише в контексті вже розірваних шлюбних відносин. Якщо шлюб ще діє, питання поділу майна не може бути вирішене через суд, оскільки юридичний факт розірвання шлюбу є необхідною умовою для ініціювання такого процесу.

Поділ може відбуватися лише стосовно майна, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності. Після розподілу майна, кожен з подружжя отримує право володіти, користуватися та розпоряджатися своєю часткою без необхідності узгодження з іншим партнером.

Інше спірне питання, яке потребує тлумачення з боку вищих судових інстанцій, стосується визначення часток у майні подружжя, набутого у власність на різних підставах. Це стосується спорів щодо поділу спільного майна, зокрема житлового приміщення, коли частина будинку чи квартири була отримана одним із подружжя безоплатно (через дарування або спадкування), а інша частина набута на інших засадах, наприклад, за відплатним договором. Відповідно до п. 25 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21 грудня 2007 р. «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» Під час вирішення питання про поділ майна, яке є спільною сумісною власністю подружжя, включаючи неподільні речі, суди повинні керуватися положеннями частин 4 та 5 статті 71 Сімейного кодексу, що вимагають згоди одного з подружжя на отримання грошової компенсації та попереднього внесення відповідної суми на депозитний рахунок суду іншим із подружжя. Якщо такої згоди немає, компенсація грошовими коштами може бути присуджена за умовами, встановленими статтею 365 Цивільного кодексу, при поданні позову одним із подружжя (ст. 11 ЦК) та попередньому внесенні коштів на депозитний рахунок суду. У разі відсутності дій з обох сторін та неможливості поділити неподільні речі відповідно до їхніх часток, суд визначає ідеальні частки кожного з подружжя без фактичного поділу, залишаючи майно у їхній спільній частковій власності. [8, с. 135-136].

Отже, питання розподілу майна залишається актуальним, оскільки після розлучення більшість людей стикається з необхідністю поділу спільно набутого майна. Це часто пов'язано з відсутністю згоди між сторонами щодо того, кому яке майно має бути передане та в

яких частках. На нашу думку, судові органи могли б використовувати медіацію як метод вирішення цих конфліктів, прагнучи примирити сторони і спонукати їх до мирного та самостійного вирішення спорів. Впровадження інституту медіації у справах, пов'язаних із сімейно-шлюбними відносинами та процесами розлучення, може суттєво знизити кількість позовів до суду про поділ майна, а також покращити практику українських судів завдяки застосуванню медіативних методів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України. Верховна Рада України. Закон від 10.01.2002 № 2947-III (Редакція станом на 01.01.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>

3. Дяченко С. В., Онофрей В. С. Процесуальні особливості розгляду справ про поділ майна подружжя. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 91-94.

4. Постанова Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя»

5. Грицишина Л. В. Правові наслідки припинення шлюбу за законодавством України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 4. С. 183-187.

Кривуля Єлизавета Олександрівна,

*Студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник: асистент Шамота О. В.

ПРОБЛЕМИ МЕДІАЦІЇ В СІМЕЙНИХ СПОРАХ

Держава є багатоскладовою структурою, елементи якої тісно взаємопов'язані між собою. Один із найважливіших її елементів – це інститут сімейного права. Проте цей інститут не може існувати без конфліктів, які допомагають йому розвиватися і знаходити нові шляхи подолання спорів.